

25.9.2024

Ärende/14

14

Ledamöterna Sandra Hagmans och Seida Sohrabis motioner om barns mobilanvändning och skärmtid

HEL 2024-001760 T 00 00 03

Beslutsförslag

Stadsfullmäktige betraktar motionerna som slutbehandlade.

Sammandrag

Oron för att barn och unga tillbringar allt mer tid framför skärmar är befogad och det är en god idé att utarbeta ett mångsidigt materialpaket tillsammans med social-, hälsovårds- och räddningssektorn och andra samarbetspartner som polisen, organisationer och aktörer som bedriver forskning. Det vore också bra att stärka elevernas och de studerandes vardag genom att lägga ytterligare fokus på att minska den onödiga användningen av deras egna mobila enheter och därmed även mängden onödig skärmtid. Begränsning av skärmtiden och digitalt välbefinnande ska inkluderas i strukturer och lärostoff som redan finns med hänsyn till olika åldersgrupper.

Exempel på sådana strukturer är daghemmens, skolornas och läroanstaltarnas läroplaner samt Elevens digitala lärtig, som fostrans- och utbildningssektorn har tagit fram. I skolorna finns skolhälsovårdens hälsovårdare, som är experter på främjande av hälsa. Hälsovårdarna träffar eleverna vid årliga hälsoundersökningar där individuell hälsorådgivning ingår. Vid undersökningen talar hälsovårdaren och eleven om hur elevens hälsa och välbefinnande påverkas av skärmtid och sociala relationer.

Det är viktigt att utveckla nya metoder och redskap för de anställda vid skolhälsovården och elevvården samt för webbplatser med familjer som målgrupp. Genom att öka medvetenheten och stödja föräldrarnas fostrargärning kan man sätta in ett viktigt stöd för välbefinnandet på ett tidigt stadium, som kan stärkas med hjälp av centraliserad information från sektorn och studerandevården.

Föredragandens motiveringar

Ledamoten Sandra Hagman och 26 andra ledamöter föreslår i sin motion att Helsingfors börjar utveckla en verksamhetsmodell för att kontrollera skärmtiden i ett mångprofessionellt samarbete med organisationer, polisen och forskare. I motionen föreslår ledamöterna att staden tillsammans med polisen, organisationer och forskande aktörer utarbetar material för att upplysa vårdnadshavare. Dessutom bör Helsingfors

utveckla modeller som skolorna kan tillämpa för att bygga upp en mobilfri skolvardag.

Ledamoten Seida Sohrabi och 26 andra ledamöter föreslår i sin motion att Helsingfors i syfte att förbättra inlärningsresultaten under ett läsår genomför ett försök där eleverna och de studerande inte har telefonerna framme under skoldagen.

Oron för att barn och unga tillbringar allt mer tid framför skärmar är befogad och det är en god idé att utarbeta ett mångsidigt materialpaket tillsammans med social-, hälsovårds- och räddningssektorn och andra samarbetspartner som polisen, organisationer och aktörer som bedriver forskning. Det vore också bra att stärka elevernas och de studerandes vardag genom att lägga ytterligare fokus på att minska den onödiga användningen av deras egna mobila enheter och därmed även mängden onödig skärmtid. Begränsning av skärmtiden och digitalt välbefinnande ska inkluderas i strukturer och lärostoff som redan finns med hänsyn till olika åldersgrupper.

Exempel på sådana strukturer är daghemmens, skolornas och läroanstalternas läroplaner samt Elevens digitala lärstug, som fostrans- och utbildningssektorn tagit fram. I skolorna finns skolhälsovårdens hälsovårdare, som är experter på främjande av hälsa. Hälsovårdarna träffar eleverna vid årliga hälsoundersökningar där individuell hälsorådgivning ingår. Vid undersökningen talar hälsovårdaren och eleven om hur elevens hälsa och välbefinnande påverkas av skärmtid och sociala relationer.

Det är viktigt att utveckla nya metoder och redskap för de anställda vid skolhälsovården och elevvården samt för webbplatser med familjer som målgrupp. Genom att öka medvetenheten och stödja föräldrarnas fostrargärning kan man sätta in ett viktigt stöd för välbefinnandet på ett tidigt stadium, som kan stärkas med hjälp av centraliserad information från sektorn och studerandevården.

Digitalt välbefinnande i daghemmens, skolornas och läroanstalternas läroplaner och på Elevens digitala lärstug samt fostrans- och utbildningssektorns samarbete med Hjärnförbundet

Daghemmens, skolornas, gymnasiernas och yrkesskolornas läroplaner med lokala tillägg fastslår vad som ska läras ut i Helsingfors. I grunderna för planen för småbarnspedagogik (2022) konstateras att digitalisering är en del av samhället som barnet växer upp i. Digital kompetens behövs för kommunikationen mellan människor, för delaktigheten i samhället och för lärandet. Att stärka den digitala kompetensen främjar en jämlik utbildning för barnen. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att i samarbete med hemmen stödja barnens förståelse för digitalisering, och personalen ska handleda barnen i att fungera i digitala mil-

jöer på ett mångsidigt, ansvarsfullt och tryggt sätt. I grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen (2014) nämns skärmtiden och det digitala välbefinnandet inte i de enskilda läroämnenas innehåll. Det digitala välbefinnandet tangeras dock i beskrivningarna av mångsidiga kompetenser (K) som vardagskompetens (K3) och digital kompetens (K5). I grunderna för gymnasiet läroplan (2019) beaktas de studerandes välbefinnande och främjandet av detta på många sätt trots att det digitala välbefinnandet inte särskilt nämns. Det digitala välbefinnandet nämns inte heller direkt i examensgrunderna för yrkesutbildningen, men i avsnittet kunnande om samhälle och arbetsliv ingår en plan för främjande av den egna hälsan och välbefinnandet. Digitalt välbefinnande är en del av den helheten.

Utbildningsstyrelsens utvecklingsprogram Nylitteracitet har haft som mål att stärka det informations- och kommunikationstekniska kunnandet, mediekompetensen och programmeringskunnandet bland barn och unga inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Detta har ingått som en del i utvecklingsprogrammet Utbildning för alla, som undervisnings- och kulturministeriet lanserade för åren 2020–2023. Som en del av projektet Nylitteracitet har fostrans- och utbildningssektorn tagit fram ett redskap vid namn Elevens digitala lärtig för grundskolorna och lärarna i dessa. Elevens digitala lärtig omfattar grundskolans årskurser 1–9. Det digitala välbefinnandet och en ansvarsfull användning av medier är en del av innehållet och målen för varje årskurs. Även här ingår uppföljning och begränsning av den egna skärmtiden som en del av det digitala välbefinnandet och dess mål. Elevens digitala lärtig införs i stadens grundskolor under våren 2024 och i större skala under läsåret 2024–25. Arbetet med en motsvarande digital lärtig för småbarnspedagogiken pågår. Den kommer att innehålla samma teman som skolans med beaktande av det småbarnspedagogiska perspektivet.

Fostrans- och utbildningssektorn samarbetar med Hjärnförbundet inom det nationella programmet för hjärnhälsa 2023–2029. Hjärnförbundet och fostrans- och utbildningssektorn gjorde ett pilotförsök med samarbete i grundskolor i skolan Arabian peruskoulu. Syftet med försöket var att minska mobilanvändningen i barnens vardag och tillsammans med vuxna söka alternativa tidsfördriv. Andra mål var att öka medvetenheten bland barn, ungdomar och vuxna om hur mobiler och andra smarta enheter påverkar hjärnhälsan och att bygga upp en miljö som stöder barns och ungas hjärnhälsa och främjar inläring och välbefinnande. Samarbetet mellan fostrans- och utbildningssektorn och det nationella programmet för hjärnhälsa breddades under våren 2024. Hösten 2024 ska fostrans- och utbildningssektorn tillsammans med Hjärnförbundet ordna en gemensam föräldravall för hela staden om främjande av hjärnhälsa. Vid föräldravallen behandlas saker som föräldrar bör veta

om hjärnhälsa och hur föräldrar tillsammans kan stödja barnens hjärnhälsa. Syftet med samarbetet mellan fostrans- och utbildningssektorn och Hjärnförbundet är att utveckla sektorns principer och praxis för främjande av hjärnhälsa.

Egna mobila enheter och begränsning av deras användning

Regionförvaltningsverket behandlade frågan om telefonparkering år 2018. I beslutet den 7 maj 2018 konstateras: "Innehavet av telefoner omfattas av den rättighet som tryggas i 15 § i grundlagen. Innehav av telefoner i skolan är inte särskilt förbjudet i lag. Därför kan skolans ordningsregler inte innehålla några bestämmelser om innehav av telefoner. Utifrån detta konstaterar regionförvaltningsverket att skolans ordningsregler kan innehålla en rekommendation om att eleverna ska lämna telefonerna i en för ändamålet avsedd låda under lektionerna. Varje elev har emellertid rätt att i början av varje lektion särskilt avgöra om eleven vill behålla telefonen eller lägga den i lådan. Om en elev trots tillsägelser använder telefonen under lektionen på ett sätt som stör undervisningen får läraren konfiskera telefonen för resten av lektionen."

Även riksdagens justitieombudsman har behandlat frågan om att samla in elevernas telefoner i en telefonparkering och konstaterat följande i sitt avgörande den 25 maj 2020: "Det egendomsskydd som var och en garanteras i 15 § i grundlagen gäller även grundskoleelevernas mobiltelefoner. Ingen som saknar lagstadgade befogenheter har rätt att kräva att en elev ska lämna ifrån sig sin telefon."

I Utbildningsstyrelsens gällande anvisningar (Rättigheter och skyldigheter vid användningen av dator, mobiltelefon och andra mobila enheter i skolan) konstateras följande: "I skolans ordningsregler kan man inte helt förbjuda eleverna att ta med sig mobila enheter till skolan, men med ordningsreglerna kan man begränsa användningen av dem under pågående undervisning."

Utifrån det ovanstående går det inte att ålägga eleverna att mot sin vilja förvara sina telefoner exempelvis i en telefonparkering under lektionen eller skoldagen. Skolan kan rekommendera att eleverna frivilligt lämnar telefonerna i en telefonparkering.

Med stöd av lagen om grundläggande utbildning är det emellertid möjligt att i skolans ordningsregler precisera lagstiftningen med bestämmelser om praktiska arrangemang och sakligt beteende, om dessa behövs för att garantera en trygg och trivsamt skolmiljö. Däremot är det inte tillåtet att i ordningsreglerna avvika från de ovillkorliga bestämmelserna i lagstiftningen eller inkludera icke lagstadgade disciplinära åtgärder eller åtgärder för att trygga säkerheten. Sådan användning av

mobila enheter under lektionstid som stör undervisningen eller inläringen kan förbjudas i skolans ordningsregler. Skolan kan i sina ordningsregler kräva att den mobila enheten är i störningsfritt läge under pågående undervisning. Med störningsfritt läge avses att enheten är på ljudlöst läge samt att vibrations-, ljus- och andra funktioner är avstängda. Även direktuppspelning av bilder och ljud (livestream) stör undervisningen och kan förbjudas om det inte ingår i undervisningen. Användningen av mobila enheter kan inte förbjudas helt under raster eller andra tider då undervisning inte ges. I enskilda fall är det dock möjligt att ingripa i användningen av mobila enheter under rasterna, om apparaten används exempelvis för att mobba eller trakassera någon. Enligt Utbildningsstyrelsens anvisningar kan man i skolan även "tillsammans med eleverna och deras vårdnadshavare utarbeta spelregler som specificerar ordningsreglerna för användningen av dator, mobiltelefon och andra mobila enheter i skolan. Eleverna och deras vårdnadshavare kan förbinda sig att följa spelreglerna och skriva under dem, men formellt är det inte frågan om ett avtal. Man kan inte avstå från de grundläggande rättigheterna med ett avtal med bindande verkan för eleven eller vårdnadshavaren".

Fostrans- och utbildningssektorn har en verksamhetsmodell enligt vilken skolorna kan begränsa elevernas mobilanvändning i sina ordningsregler. Med hänsyn till lagens perspektiv kan eleverna alltså åläggas att under skoldagen ha telefonerna utom synhåll och i störningsfritt läge. Mobilen kan användas som stöd för inläringen under skoldagen om läraren tillåter det och ger instruktioner om användningen, men om sådan användning avtalas alltid separat från fall till fall. I grundskolan får rektorn eller läraren beslagta en apparat som stör undervisningen från eleven. Detta gäller även mobila enheter om en sådan konstateras störa undervisningen på ett sätt som strider mot ordningsreglerna. I oktober–november 2023 uppmanades de svenska och finska grundskolorna att göra dessa uppdateringar i sina ordningsregler under läsåret 2023–24. För närvarande (i april 2024) har merparten av de svenska och finska grundskolorna förenhetligt sina ordningsregler i enlighet med dessa instruktioner. I resten av skolorna pågår arbetet.

Yrkesinstitutet Stadin ammattiopisto har i sina ordningsregler beaktat de studerandes mobilanvändning under skoldagen. I ordningsreglerna konstateras att mobila enheter i inläringssituationer endast får användas som stöd för studierna. Gymnasiernas ordningsregler ska uppdateras till läsåret 2024–25 så att mobila enheter endast används som stöd för inläringen och alla undantag förutsätter en separat överenskommelse med läraren. På andra stadiet har användningen av digitala redskap och även egna mobila enheter emellertid en viktig roll och en stor del av studiematerialet är digitalt. Eftersom en del av de studerande på andra stadiet är myndiga kan grundskolornas praxis inte tillämpas som

sådan. Rektorn eller läraren får inte heller beslagta en studerandes mobila enhet i gymnasier och yrkesskolorna. I gymnasier och i den grundläggande yrkesutbildningen kan en studerande som stör undervisningen med en apparat emellertid bli tillsagd att avlägsna sig från undervisningssituationen.

Material om digitalt välbefinnande som stöd för undervisningen och föräldrar

Material som riktas till lärare och fostrare kan användas som stöd för undervisningens innehåll i daghem, skolor och läroanstalter. Material som riktas till vårdnadshavare kan användas vid olika evenemang som daghem, skolor och läroanstalter ordnar för vårdnadshavarna. Materialet ska också vara fritt tillgängligt exempelvis i rådgivningen, elevvårdens tjänster, biblioteken och ungdomstjänsterna.

Materialet erbjuder även föräldrar viktig information om digitalt välbefinnande. Om de vill kan föräldraföreningar och enskilda klassers föräldrakommittéer utifrån detta material utarbeta gemensamma praxis och rekommendationer för klassen om skärmtid på fritiden och fredande av nätterna från internetanvändning. Daghemmet, skolan, läroanstalten eller lärarna kan emellertid inte ta ansvar för att följa upp, ge instruktioner om och övervaka skärmtiden på fritiden. Fostrans- och utbildningssektorn diskuterar dock aktivt vikten av digitalt välbefinnande med barnen, ungdomarna och vårdnadshavarna. Det är mycket viktigt att få med vårdnadshavarna i diskussionen.

Främjande av digitalt välbefinnande påverkar välbefinnandet och inläringen avsevärt. Att främja digitalt välbefinnande tillsammans med andra aktörer bör vara ett centralt mål.

Helsingfors ska vidta aktiva åtgärder i alla skolor för att göra det möjligt att tydligare ingripa i mobilanvändning under skoldagen och framför allt under lektionerna. Helsingfors ska påverka lagstiftningen och Utbildningsstyrelsens instruktioner. Under hösten bereder undervisnings- och kulturministeriet ett lagförslag om mer omfattande begränsningar av telefonanvändningen. Ministeriet och Utbildningsstyrelsen ska utarbeta utförliga instruktioner om detta när riksdagen har godkänt lagstiftningen.

Målet är att göra det möjligt att vid behov tydligare än nu förbjuda användningen av mobila enheter i skolans ordningsregler och samla in enheterna särskilt under lektionstid. Helsingfors bör fortsätta att tillämpa de goda modeller som används i skolorna samt hålla ett öga på nya rön om hurdan användning av mobila enheter som är lämplig i olika åldrar, uppdatera sina anvisningar och aktivt förmedla information i växelverkan med barn och föräldrar.

25.9.2024

Vid behov bör skolornas ordningsregler likaså uppdateras redan nu utifrån fungerande modeller i den mån den nuvarande lagstiftningen tillåter. Fostrans- och utbildningsnämnden stöder även försök där man utreder hur en minskning av användningen av mobila enheter påverkar elevernas och de studerandes välbefinnande och inläring.

Det är en god idé att småbarnspedagogiken och social-, hälsovårds- och räddningssektorn samarbetar för att vägleda barn i daghemsåldern och deras familjer i frågor som gäller digitalt välbefinnande och begränsning av skärmtiden. I småbarnspedagogiken kan detta exempelvis göras under diskussionerna om planerna för småbarnspedagogik och föräldrakvällar.

Fostrans- och utbildningsnämnden och social-, hälsovårds- och räddningsnämnden har gett utlåtanden om ledamoten Hagmans motion. Fostrans- och utbildningsnämnden har gett ett utlåtande om ledamoten Sohrabis motion.

Enligt 30 kap. 11 § 2 och 4 mom. i förvaltningsstadgan besvarar stadsstyrelsen en motion som undertecknats av minst 25 ledamöter och förelägger fullmäktige sitt svar.

Föredragande

Stadsstyrelsen

Upplysningar

Katja Rimpilä, stadssekreterare, telefon: 09 310 36256
katja.rimpila(a)hel.fi

Bilagor

- 1 Valtuustoaloite 31.01.2024 Hagman Sandra Ruutuaika kuriin - toimintamalli Helsinkiin
- 2 Valtuustoaloite 27.03.2024 Sohrabi Seida Kokeilu: Helsingin koulut kännykkävapaiksi lukuvuodeksi
- 3 Sosiaali-, terveyst- ja pelastuslautakunnan lausunto

Sökande av ändring

Förbud mot sökande av ändring, beredning eller verkställighet